

Държавата срещу гражданите и техните договори

Автор: Светла Костадинова

Тази седмица в общественото пространство се появи предложение за задължителна регистрация на гражданските договори по подобие на трудовите. Поводът беше извършена проверка на спазването на трудовото законодателство в строителството от Главната инспекция по труда.

Надеждна статистика за броя на гражданските договори няма. Това изглежда странно като се има предвид, че всяка година работодателите подават справка за сключените през годината граждански договори и тази информация стои събрана някъде.

Какви са ефектите от подобна задължителна регистрация?

1/ Налагане на допълнителен разход на време за работодателите – след въвеждане на регистрацията на трудовите договори вече има известна организация, която да улеснява работодателите и може да се очаква тя да се използва и за гражданските договори. В закона е предвиден вариант и за подаване по електронен път, но все още повечето от фирмите нямат електронен подпис и не се възползват от тази възможност. Затова предполагаме, че регистрацията ще е свързана с разход на време, което иначе може да се използва за по-производителен труд. Съвсем възможно е съвкупните разходи по този режим да превишат очакваните ползи (повече сключени договори и по-голяма събираемост на осигурителните вноски.)

Нека приемем, че за попълването и подаването на уведомление за сключен граждански договор един счетоводител отделя 30 мин. Според статистиката броят на наетите лица единствено по граждански договор е около 10%. Допълнително около 5% от работещите имат сключени такива, освен трудовия си договор. Това означава, че при наети лица за юни 2005 г. – 2 191 194 имаме около 328 679 сключени граждански договора. От тук получаваме 164 339,5 работни часа (20 542 работни дни) общо за икономиката за попълване и регистрация. Отделянето на толкова време ще се отрази на икономиката под формата на пропуснати ползи.

2/ Същността на тези договори е да се сключват за извършването на определена работа и време, което означава, че те се разглеждат като бърз и лесен начин за оформяне на трудови отношения. Поставянето на допълнителни изисквания автоматично утежнява ситуацията и е предпоставка за отказ от какъвто и да е договор. А това означава преминаване в неформалния сектор.

3/ Тези мерки няма да засегнат хората, които и в момента работят без сключен договор. В последните 10 г. техният дял е относително постоянна величина – около 5%. Липсата на договор е както по настояване на работодателя за да се намалят разходите му за труд, така и от страна на работника, който по различни причини иска плащане на ръка.

4/ Различни наблюдения сочат, че значителна част от хората, които работят единствено на граждански договор са младите хора без опит и квалификация, както и пенсионерите и по-възрастните работници. По този начин най-уязвимите участници на пазара на труд ще бъдат засегнати.

5/ Намесата на държавата във взаимоотношенията между работодателя и работника ограничава възможността на страните да договарят взаимноизгодни условия помежду си. Стриктните регулации на пазара на труда имат негативен ефект и върху безработицата, тъй като завишават разходи за труд и принуждават работодателите да наемат по-малко служители от съображения за икономическа ефективност.

6/ Намалява се гъвкавостта на пазара на труд – налагането на ред изисквания пред наемането на работници ограничава по-лесно адаптиране на хората и фирмите към промените в стопанската среда и съответно ограничава мобилността на работната сила.

7/ Последно, но не и по значение. Понеже става дума за регистрационен режим, регулирането на “гражданските договори” се подчинява или поне би трябвало да се подчинява на изисквания за закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол

върху стопанската дейност. А неговият член 3, ал. 1 изисква при административното регулиране да се вземат предвид два типа разходи:

- разходите на лицата, извършващи стопанска дейност, “необходими за спазване на установените изисквания”;
- “възможностите за упражняване на ефективен административен контрол и разходите”, необходими за осъществяване на такъв контрол. Това всъщност означава, че за всяко регулиране следва да се прави оценка на способността на съответния административен орган да го приложи.

Отчитането на тези разходи не е самоцел. Законът казва “при административното регулиране”, т.е. има се предвид процеса – “преди”, “по време” и “след” регулирането (т.е. и при контрола). Т.е. отчитането на разходите е необходимо като критерий за оценка на въвеждането, поддържането и запазването на всеки отделен вид административното регулиране, а следователно и на този. Законът приема, че се подразбира, че дадено регулиране има смисъл, ако разходите за неговото осъществяване (съобразяване с него, администриране и контрол) са по-малко от ползите от въвеждането и администрирането. Когато някой реши да въвежда регистрация на тези договори, ще трябва да докаже, че ползите са повече от разходите.